

B I B L I O T H E C A
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
T E V B N E R I A N A

BT 2013

MICHAEL PSELLVS

ORATIONES FVNEBRES

VOLVMEN I

EDIDIT

IOANNIS POLEMIS

DE GRUYTER

ISBN 978-3-11-034705-0
e-ISBN 978-3-11-035375-4
ISSN 1864-399X

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

A CIP catalogue record for this book has been applied for at the Library of Congress.

Bibliographic information published by the Deutsche Nationalbibliothek

The Deutsche Nationalbibliothek lists this publication in the Deutsche Nationalbibliografie;
detailed bibliographic data are available in the Internet at <http://dnb.dnb.de>.

© 2014 Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston

Printing: Hubert & Co GmbH & Co. KG
∞ Gedruckt auf säurefreiem Papier

Printed in Germany

www.degruyter.com

HOC VOLVMINE CONTINENTVR

Praefatio	VII
Conspectus librorum	XIII
Compendia et Sigla	XXI

MICHAELIS PSELLI ORATIONES FVNEBRES

1. Τοῦ αὐτοῦ ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαριώτατον πατριάρχην κύρ Μιχαὴλ τὸν Κηρουλλάριον	1
2. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὀσιώτατον κύρ Κωνσταντῖνον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως τὸν Λειχούδην	82
3. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιτάφιος εἰς τὸν μακαριώτατον πατριάρχην κύρ Ἰωάννην τὸν Ξιφιλῖνον	115
4. Ἐπιτάφιος εἰς Νικήταν μαίιστῳρα τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Πέτρου	170
5. Εἰς τὸν σοφώτατον μητροπολίτην Μελιτηνῆς	180
6. Ἐτέρα μονωδία εἰς τὸν βασιλέα κύρ Ἀνδρόνικον τὸν Δούκαν	188
7. Τοῦ αὐτοῦ μονωδία εἰς τὸν βεστάρχην Γεώργιον τὸν τοῦ ἄκτουαρίου	194
8. Ἐπιτάφιος εἰς ᾠαναστάσιον>	199
9. Μονωδία ἐπὶ Ῥωμανῷ ραιφερενδαρίῳ	206
10. Ἐγκώμιον εἰς τινὰ Νικόλαον μοναχὸν γενόμενον καθηγούμενον τῆς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ μονῆς τῆς Ὁραίας Πηγῆς	211
Index locorum	245
Index nominum priorum	255
Index verborum memorabiliorum	258
Initia	263

PRAEFATIO

*Amicis carissimis A. Karpozelo,
B. Katsaro et P. Konto*

Hoc in volumine orationes funebres decem Michaelis Pselli continentur ([978] ORA.84, [979] ORA.85, [980] ORA.86, [981] ORA.87, [983] ORA.89, [985] ORA.91, [987] ORA.93, [990] ORA.96, [991] ORA.97, [946] ORA.52¹) praeter eas quas altero volumine conlega P. Agapitos publici iuris faciet. Omnes orationes abhinc multis annis editae sunt.

DE CODICIBVS

Codices, qui has orationes servaverunt, sequentes sunt:

P = Codex Parisinus graecus 1182, saec. XII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 319. Pluries et fusius descriptus est hic codex: H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale I, Paris 1898, 247–251; D. Serruys, Note sur le manuscrit de Psellus Parisinus 1182, Byzantinische Zeitschrift 21, 1912, 441–447; M.D. Spadaro, Alcune osservazioni sul Paris. gr. 1182, Scriptorium 34, 1980, 253–261; P. Gautier, Deux manuscrits pselliens, Revue des Etudes Byzantines 44, 1981, 45–110; L.G. Westerink in P. Gautier, Michael Psellus, Theologica I, Lipsiae 1989, v–vii; U. Criscuolo, Michele Psello, Autobiografia. Encomio per la madre, Neapoli 1989, 77, F. Kolovou, Die Briefe des Eustathios von Thessalonike, Monachii et Lipsiae 2006, 76*–77*, et S. Papaioannou, Michael Psellos. Rhetoric and Authorship in Byzantium, Cantabrigiae 2013, 258.

1 Orationum et operum numeratio in P. Moore, Iter Psellianum. A detailed listing of manuscript sources for all works attributed to Michael Psellos, including a comprehensive bibliography, Toronto 2005.

- B = Codex Barberianus graecus 240, saec. XIII, chart., miscellanea rhetorica e magna parte Pselliana cum foliis 218. Codex, madore gravissime laesus, in locis difficillimus lectu est. De hoc codice vide P. Canart, *Nouveaux inedits de Michel Psellos*, *Revue des Etudes Byzantines* 25, 1967, 43-60; G. Weiß, *Forschungen zu den noch nicht edierten Schriften des Michael Psellos*, *Βυζαντινά* 4, 1972, 11-52; J. Mogenet, *Codices Barberiani graeci II*, *codices 164-281*, *Civitas Vaticana* 1989, 86-93.
- L = Codex Mediceo-Laurentianus 57, 40, saec. XII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 286. De quo vide A.M. Bandini, *Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Laurentianae* 2, *Florentiae* 1768, 398-418; Gautier, *op. cit.* 89-101, J.M. Duffy, *Michael Psellus Philosophica minora*, I, *Stutgardiae et Lipsiae* 1992, xiii, D. Bianconi, *Eta Comnena e cultura scritta: Materiali e considerazioni alle origini di una ricerca* in A. Bravo García et I. Pérez Martín (adiuvante J. Signes Godoñer), *The Legacy of Bernard de Montfaucon: Three Hundred Years of Studies on Greek Handwriting. Proceedings of the Seventh International Colloquium of Greek Paleography*, *Turnhout* 2010, 75-96 et 709-717, et Papaioannou, *op. cit.*, 253 et n. 11.
- V = Codex Vaticanus graecus 672, saec. XIII, chart., miscellanea rhetorica e maxima parte Pselliana, cum foliis 291. Plurima folia madore blattisque laesa sunt, itaque nonnullis in locis verba hodie legi non possunt. Leo Allatius correctiones varietates omissiones in marginibus nonnullo foliorum signavit, postquam hunc codicem cum codice B contulit. De quo vide R. Devreese, *Codices Vaticani graeci III*, *codices 604-866*, *Civitas Vaticana*, 1950, 122-126, et A.R. Littlewood, *Michael Psellus Oratoria minora*, *Lipsiae* 1985, vii.
- x = Codex Parisinus Supplementum graecum 593, saec. XVII, chart., quis totus a Francisco Compefis e P descriptus est, itaque ad hanc editionem faciendam non adhibitus est. De codice vide Omont, *op. cit.*, III, 281.
- z = Codex Vaticanus graecus 1900, saec. XVII, chart., miscellanea Pselliana, cum foliis 446. Hic codex A.D. 1625-1630 a Laurentio Portio et aliis transcriptus est e codice Vaticano graeco 672, itaque ad hanc editionem faciendam non adhibitus est. De

codice vide E.A. Fisher, *Michael Psellus Orationes hagiographicae*, Stutgardiae et Lipsiae, 1994, viii.

Licet nunc editionum notitiam brevem subiungere

1. Oratio funebris in patriarcham Michaellem Cerullarium.

Textum servat solus Parisinus gr. 1182. Primam editionem C. Sathas in *Bibliotheca Graeca Medii Aevi*, IV, Parisiis 1874, 303–387, fecit. Fragmentum orationis cod. Vaticanus graecus 1946, f.390r–v servavit, qui lectiones varias ad textum constituendum inutiles praebet, de quibus vide Moore, op. cit., 389. Locos varios U. Criscuolo in *Pselliana II*, Kaniskin. Studi in onore di G. Spadaro. Ed. A. di Benedetto-Zimbone et F. Ritto-Nervo, Mediolani 2002, 97–100 emendavit.

2. Oratio funebris in patriarcham Constantinum Leichudem.

Textum servat solus Parisinus gr. 1182. Primam editionem Sathas, op. cit., IV, 388–421, fecit. Locos varios U. Criscuolo in Michele Psello, *Orazione in memoria di Constantino Lichudi*. Introduzione, traduzione, commento e appendici, Messanae 1983, 165–167, emendavit.

3. Oratio funebris in patriarcham Iohannem Xiphilinum.

Textum servant testes duo, P, et B. P mutilus est, itaque Sathas textum non integrum praebet. Ad textum constituendum subveniunt ambo P et B, P autem melior testis iudicandus est. Primam editionem Sathas, op. cit., IV, 421–462, paravit, finem orationis A. Sideras e codice B in *Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie* 2, 2002, 121–131, edidit.

4. Oratio funebris in Nicetam magistrum.

Textum servant testes tres, P, B, V. Ad textum constituendum P et B utiles sunt, sed melior est P. Ex brevitate opusculi fit ut lectiones variae non sufficiant ut multum de cognatione codicum dicere possim. Quod ad testes P, B, V attinet, unus ex altero non

pendet². P et V nonnullas errores communes habent³, itaque PV inter se clare consociantur; sed tamen in editione paranda orationis funebris in actuarii Iohannis fratrem collega P. Agapitos et ego (Πρὸς μία κριτική ἔκδοση τῶν ἐπιταφίων λόγων τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ: Ἡ μονωδία «Εἰς τὸν τοῦ ἀκτουαρίου Ἰωάννου ἀδελφόν» (OrFun. 16), Λόγια καὶ δημώδης Γραμματεία τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεσαίωνα. Ἀφιέρωμα στὸν Εὐδόξο Θ. Τσολάκη. Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Τμῆμα Φιλολογίας. Πρακτικὰ Θ' Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης, Thessalonicae 2002, 148–149, nonnullas lectiones communes inter P et B contra V notavimus⁴; itaque cognationes testium certas determinare difficile est.

Editionem primam Sathas, op. cit., V, 87–96, fecit. Textum iterum A.M. Gugliemino, Un maestro di grammatica a Bizanzio nell' XI secolo e l'epitafio per Niceta di Michele Psello, Siculorum Gymnasium ns 27, 1974, 446–463, edidit, quae B saepius secuta est.

5. Oratio funebris in Iohannem metropolitam Melitenensem.

Textum servant codices P et B. Ad textum constituendum ambo P et B utiles sunt, sed melior est P.

Editionem primam Gautier in Revue des Etudes Byzantines 36, 1978, 98–104, fecit. Locos varios A. Sideras, Textkritische Bemerkungen zu vier Grabreden des Michael Psellos in Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie 1, 2001, 94–98, emendavit.

2 Lectiones propriae P: 5, 8 τὸ ἐκείνου : τὸ'χείνου P; 6, 5–6 τελεστικούς BV : τελετικούς P

Lectiones propriae B, e.g.: 5, 12–13 πρῶτα ποιούμενος PV : τῷ πρῶτῳ θέμενος B; 5, 13–14 ἀλλά-τιθέμενος om. B; 7, 10 ἀνδριαντοποιητικὴ PV : ἀνδριαντοπληκτικὴ B.

Lectiones propriae V, e.g.: 1, 15 ἐπήγαγε PB : ἐπήνεγκε V; 5, 12 μετέχουσιν PB : μετ' ἐκείνον V; 6, 9 χρυσή om. V.

3 3, 18 μὲν om. PV; 4, 9 περὶ B : παρὰ PV.

4 Vide etiam A.R. Littlewood, Michael Psellus Oratoria minora, Lipsiae 1985, viii, et L.G. Westerink, Le Parisinus Gr. 1182 et le Vaticanus Gr. 672 de Psellos, in J. Dummer (ed.), Text und Textkritik, Berolini 1987, 605–609.

6. Oratio funebris in imperatorem Andronicum Ducam.

Textum solus P servat. Editionem primam Gautier in *Revue des Etudes Byzantines* 24, 1966, 165–169, fecit. Post folium 179 unum vel pluria folia desunt in codice. Secundum Gautier, finem textus folium 41 praebet. Etsi textus folii 41 fragmentum orationis funebris ignotae Pselli esse potest, in texto tamen constituendo sententiam Gautier secutus sum.

7. Oratio funebris in Georgium vestarcham τὸν τοῦ ἁκτου-
αρίου.

Textum solus L servat. Primam editionem E. Kurtz et F. Drexler, Michaelis Pselli Scripta minora magnam partem adhuc inedita, I, Mediolani 1936, 211–215, fecerunt.

8. Oratio in Anastasium quendam.

Textum solus V servat. Primam editionem J. Weiss, in *Oströmische Beamte im Spiegel der Schriften des Michael Psellos*, Monachii 1973, 277–283, fecit. Iterum textum Gautier in *Revue des Etudes Byzantines* 36, 1978, 105–112, edidit. Locos quosdam A. Kambylis in *Epiphylides, Kyklos. Festschrift R. Keydell*. Herausgegeben von H.G. Beck – A. Kambylis – P. Moraux, Berolini et Novi Eboraci 1978, 140–141, emendavit.

9. Oratio funebris in Romanum referendarium.

Textum solus V servat. Editionem primam Gautier in *Revue des Etudes Byzantines* 36, 1978, 128–132, fecit. Locos varios A. Sideras, *Textkritische Bemerkungen zu vier Grabreden des Michael Psellos in Göttinger Beiträge zur Byzantinischen und Neugriechischen Philologie* 1, 2001, 99–101, emendavit.

10. Oratio panegyrica in Nicolaum quendam monachum et
abbatem monasterii in Olympo.

Textum solus V servat. Primam editionem Gautier in *Βυζαντινά*, 6, 1974, 33–69, fecit.

In hac editione paranda secutus sum orthographiae leges nunc valentes, e.g. μετὰ τοῦτο et non μετατοῦτο, ut in codicibus saepe

scribitur. Errores aspirationis accentuumque tacite correxi. Notae interpunctionis meae sunt. Errores editionum priorum memoravi.

Restat ut quam maximas agam gratias J.M. Duffy, linguae graecae viro imprimis perito, qui textus apparatusque critici perscrutationi laborem magnum impendit, A. Kaldellis, S. Papaioannou, et Constantino Paidá, qui editiones priores orationum in Xiphilinum et in Nicetam magistrum transcripsit et ad indices parandos me adiuvavit.

Athenis

Ioannis Polemis

CONSPECTVS LIBRORVM

- Achill. Tat., Leucipp. = Achillis Tatii, Leucippe et Clitophon, ed. E. Vilborg, Holmiae 1955
- Ael. Arist., Mon. in Smyrn. = Aelii Aristeidis, Monodia in Smyrnam, ed. L. Dindorff, vol. 1, Lipsiae 1829
- Aesch., Agam. = Aeschyli, Agamemno
- Anth. gr. = Anthologia graeca, ed. H. Beckby, vol. 4, Monachi 1958
- Apoll. Dysc., De constr. = Apollonii Dyscoli, De constructione, ed. J. Lallot, vol. 1-2, Parisi 1997
- Arat., Phaen. = Arati, Phaenomena
- Arist., Anal. pr. = Aristotelis, Analytica priora
- Arist., Anal. post. = Aristotelis, Analytica posteriora
- Arist., Cat. = Aristotelis, Categoriae
- Arist., De caelo = Aristotelis, De caelo
- Arist., De gener. et corrupt. = Aristotelis, De generatione et corruptione
- Arist., Eth. Nicom. = Aristotelis, Ethica Nicomachea
- Arist., Hist. anim. = Aristotelis, Historia animalium
- Arist., Metaph. = Aristotelis, Metaphysica
- Arist., Meteor. = Aristotelis, Meteorologica
- Arist., Phys. = Aristotelis, Physica
- Arist., Top. = Aristotelis, Topica
- Aristoph., Acharn. = Aristophanis, Acharnenses
- Aristox., Elem. harm. = Aristoxeni, Elementa harmonica, ed. R. da Dios, Romae 1954
- Arrian., Tact. = Arriani, Tactica, ed. A.G. Roos – G. Wirth, vol. 2, Lipsiae 1968
- Athen., Deipn. = Athenaei, Deipnosophistae, ed. G. Kaibel, vol. 3, Lipsiae 1890
- Bas. Caes., De leg. gent. libr. = Basilii Caesariensis, De legendis gentilium libris, ed. N. Wilson, Londoni 1975
- Bas. Caes., Epist. = Basilii Caesarensis, Epistulae, ed. Y. Courtonne, vol. 1-3, Paris 1957, 1961, 1966
- Bas. Caes., Hom. adv. eos qui irasc. = Basilii Caesarensis, Homilia adversus eos qui irascantur, PG 31, 353-372

- CAG = Commentaria in Aristotelem Graeca, Berolini 1882–1909
 CCSG = Corpus Christianorum, Series Graeca, Turnhout – Leuven 1977–
 CFHB = Corpus Fontium Historiae Byzantinae, 1967–
 Claud. Ptol., Apotel. = Claudii Ptolemaei, Apotelesmatica (Tetrabiblos), ed. W. Hübner, vol. 3, 1, Lipsiae 1998
 Claud. Ptol. Harm. = Claudii Ptolemaei, Harmonica, ed. I. Düring, Gottoburgiae 1930
 Claud. Ptol., Synt. Math. = Claudii Ptolemaei, Syntaxis Mathematica, ed. J.L. Heiberg, vol. 1, 1, Lipsiae 1898
 Cleon., Intr. harm. = Cleonidis, Introductio harmonica, ed. C. Jan, Lipsiae 1895
 CPG = Corpus Paroemiographorum Graecorum vol. 1–2, edd. Leutsch – Schneidewin, Gottingae 1839–1851
 Dem., De fals. legat. = Demosthenis, De falsa legatione
 Diog. Laert., Vitae = Diogenis Laertii, Vitae philosophorum, ed. M. Marcovich, vol. 1, Lipsiae 1999
 Dion Halic, Lys. = Dionysii Halicarnassensis, De Lysia
 Euclid., Stoich. = Euclidis, Stoicheia, ed. J.L. Heiberg – E.S. Stamatis, vol. 2, Lipsiae 1970
 Eun., Vit. soph. = Eunapii, Vitae sophistarum, ed. G. Giangrande, Romae 1956
 Eur., Hipp. = Euripidis, Hippolytus
 Eustath. Thess., Comm. in Hom. Il. = Eustathii Thessalonicensis, Commentaria in Iliadem, ed. M. van der Valk, vol. 2, Lugduni Batavorum 1976
 Eustath. Thess., Or. = Eustathii Thessalonicensis, Orationes, ed. P. Wirth, Berolini et Novi Eboraci 2000
 Galen., De usu part. = Galeni, De usu partium, ed. C.G. Kühn, vol. 3, Lipsiae 1827
 Georg. Choer., Proleg. et sch. in Theod. can. = Georgii Choerobosci, Prolegomena et scholia in Theodosii canones isagogicos, ed. Hilgard, vol. 4,1, Lipsiae 1894
 GCS = Die Griechischen christlichen Schriftsteller der ersten (drei) Jahrhunderte, Lipsiae – Berolini, Novi Eboraci 1897–
 Greg. Naz., Comp. vit. = Gregorii Nazianzeni, Comparatio vitarum, ed. H. M. Werhahn, Wiesbaden 1953

- Greg. Naz., Epist. = Gregorii Nazianzeni, Epistulae, ed. P. Gallay, vol. 1, Paris 2003
- Greg. Naz., Or. 1 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 1, ed. J. Bernardi (SChr. 247), 1978
- Greg. Naz., Or. 2 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 2, ed. J. Bernardi (SChr. 247), 1978
- Greg. Naz., Or. 4 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 4, ed. J. Bernardi (SChr. 309), 1983
- Greg. Naz., Or. 5 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 5, ed. J. Bernardi (SChr. 309), 1983
- Greg. Naz., Or. 6 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 6, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
- Greg. Naz., Or. 7 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 7, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
- Greg. Naz., Or. 8 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 8, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
- Greg. Naz., Or. 12 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 12, ed. M.-A. Calvet-Sebasti (SChr. 405), 1995
- Greg. Naz., Or. 19 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 19, PG 36
- Greg. Naz., Or. 21 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 21, ed. ed. J. Mossay-G. Lafontaine (SChr. 270), 1980
- Greg. Naz., Or. 24 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 24, ed. J. Mossay (SChr. 284), 1981
- Greg. Naz., Or. 26 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 26, ed. J. Mossay (SChr. 284), 1981
- Greg. Naz., Or. 27 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 27, ed. P. Gallay-M. Jourjon (SChr. 250), 1978
- Greg. Naz., Or. 28 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 28, ed. P. Gallay-M. Jourjon (SChr. 250), 1978
- Greg. Naz., Or. 39 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 39, ed. Cl. Moreschini (SChr. 358), 1990
- Greg. Naz., Or. 40 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 39, ed. Cl. Moreschini (SChr. 358), 1990
- Greg. Naz., Or. 42 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 42, ed. J. Bernardi (SChr. 384), 1992
- Greg. Naz., Or. 43 = Gregorii Nazianzeni, Oratio 43, ed. J. Bernardi (SChr. 384), 1992

- Greg. Nyss., De vita Moys. = Gregorii Nysseni, De vita Moysis, ed. J. Daniélou (SChr. 1), 1968
- Heliod., Aethiop. = Heliodori, Aethiopica, ed. R.M. Rattenbury, T.W. Lumb, J. Maillon, vol. 1, Parisiis 1960
- Hermog., De Ideis. = Hermogenis, De Ideis, ed. H. Rabe, Lipsiae 1913
- Hermog., De invent. = Hermogenis, De inventione, ed. J. Kennedy – H. Rabe, Lugduni Batavorum – Bostoniae 2005
- Hermogen., De stat. = Hermogenis, De stationibus, ed. M. Patillon, Parisiis 2009
- Herodian., De pros. cathol. = Herodiani, De prosodia catholica, ed. A. Lenz, Grammatici Graeci, vol. 3,1, Lipsiae 1867
- Hes., Op. = Hesiodi, Opera et Dies
- Hes., Theog. = Hesiodi, Theogonia
- Himer. Or. = Himerii, Orationes, ed. A. Colonna, Romae 1951
- Hipp. De alim. = Hippocratis, De alimento
- Hipp., De septim. = Hippocratis, De septimestri partu
- Hom., Il. = Homeri, Ilias
- Hom., Od. = Homeri, Odyssea
- Iambl., De comm. math. scient. = Iamblichi, De communi mathematica scientia, ed. U. Klein, Lipsiae 1888
- Ioh. Chrys., In Gen. = Iohannis Chrysostomi, In Genesim, PG 53–54
- Ioh. Dam., Dialect. = Iohannis Damasceni, Dialectica, ed. B. Kotter, vol. 1 (PTS 7), 1969
- Ioh. Dam., Exp. fid. = Iohannis Damasceni, Expositio fidei, ed. B. Kotter, vol. 2 (PTS 12), 1973
- Ioh. Stob., Anth. = Iohannis Stobaei, Anthologium
- Ioh. Tzet., Chiliad. = Iohannis Tzetzae, Chiliades (Historiae), ed. P.A.M. Leone, Napoli 1968
- Ios. Hymn., Can. in Deip. = Iosephi Hymnographi, Canon in Deiparam, ed. W. Christ – M. Paranikas, Lipsiae 1871, pp. 247–252
- Karathanasis = D.K. Karathanasis, Sprichwörter, und sprichwörtliche Redensarten des Altertums in den rhetorischen Schriften des Michael Psellos..., München 1936
- Lucian., Charon = Luciani, Charon sive contemplantes
- Lucian., Nigr. = Luciani, Nigrinus
- Lucian., Scyth. = Luciani, Scythia

- Const. Manasses, Chron. = Constantini Manassis, Breviarium Chronicum, ed. O. Lampsidis (CFHB 36), Athenis 1996
- Max. Conf., Quaest. ad Thal. = Maximi Confessoris, Quaestiones ad Thalassium, ed. C. Laga – C. Steel, Maximi Confessoris Quaestiones ad Thalassium, una cum interpretatione latina Ioannis Scotti Eriugenae iuxta posita vol. 1-2 (CCSG 7 et 22), 1980-1990
- Mich. Ital., Epist. = Michaelis Italici, Epistulae, ed. P. Gautier, Parisiis 1972
- Nicomach., Intr. arithm. = Nicomachi, Introductio arithmetica, ed. R. Hoche, Lipsiae 1866
- Olymp., In Arist. meteor. comm. = Olympiodori, In Aristotelis meteora commentaria, ed. G. Stüve (CAG 12, 2) 1900
- Oracl. chald. = Oracula chaldaica, ed. E. des Places, Paris 1971
- PG = Patrologiae cursus completus ... Series graeca ... accurante et recognoscente J.-P. Migne, 161 vol., Parisiis 1857-1866
- Philo Jud., Quis rer. div. heres sit = Philonis Judaei, Quis rerum divinarum heres sit, ed. M. Harl, Parisiis 1966
- Philostr., Vit. Apoll. = Philostrati, Vita Apollonii Tyanensis, ed. C.L. Kayser, vol. 1, Lipsiae 1870
- Philostr., Vit. sophist. = Philostrati, Vitae sophistarum, ed. C.L. Kayser, vol. 2, Lipsiae 1871
- Phot. Patr., Mystag. = Photii Patriarchae Constantinopolitani, Mystagogia spiritus sancti, PG 102
- Pind., Olymp. = Pindari, Olympionici
- Plat., Parmen. = Platonis, Parmenides
- Plat., Phaed. = Platonis, Phaedo
- Plat., Phaedr. = Platonis, Phaedrus
- Plat., Resp. = Platonis, Respublica
- Plat., Soph. = Platonis, Sophista
- Plat., Theaet. = Platonis, Theaetetus
- Plat., Tim. = Platonis, Timaeus
- Plotin., Enn. = Plotini, Enneades, edd. P. Henry – H.-R. Schwyzer, vol. 1, Parisiis 1959
- Plut., Arist. = Plutarchi, Aristeides
- Plut., De anim. procr. = Plutarchi, De animae procreatione in Timaeo
- Plut., Phoc = Plutarchis, Phocio

- Plut., Praec. ger. rei public. = Plutarchi, Praecepta gerendae rei publicae
- Plut., Them. = Plutarchi, Themistocles
- Porph., Sent. ad intell. duc. = Porphyrii, Sententiae ad intelligibilia ducentes, ed. L. Brisson, vol. 1, Parisiis 2005
- Procl., Instit. theol. = Procli, Institutio theologica, ed. E.R. Dodds, Oxoniae 1963
- Procl., In Parm. = Procli, Commentaria in Platonis Parmenidem, ed. C. Steel, vol. 2, Oxoniae 2008
- Procl., In Tim. = Procli, Commentaria in Platonis Timaeum, ed. E. Diehl, vol. 1-3, Lipsiae 1903, 1904, 1906
- Procl., Theol. Plat. = Procli, Theologia Platonica, ed. D. Saffrey – L.G. Westerink, vol. 1. 3, Parisiis 1968. 1978
- Psell. Chron. = Michaelis Pselli, ed. S. Impellizzeri 1984
- Psell., De act. = Michaelis Pselli, De actionibus, ed. G. Weiß, Monachii 1973
- Psell., Enc. in matr. = Michaelis Pselli, Encomium in matrem, ed. U. Criscuolo, Neapoli 1989
- Psell., Omnif. doctr. = Michaelis Pselli, De omnifaria doctrina, ed. L.G. Westerink, Numegen 1948
- Psell., Opusc. phil. = Michaelis Pselli, Philosophica minora, vol. I, ed. J.M. Duffy, Stutgardiae et Lipsiae 1992 et Michaelis Pselli, Philosophica minora, vol. II, ed. D.J. O'Meara, Lipsiae 1989
- Psell., Or. min. = Michaelis Pselli, Oratoria minora, ed. A. R. Littlewood, Lipsiae 1985
- Psell., Or. paneg. = Michaelis Pselli, Orationes panegyricae, ed. G. T. Dennis, Stutgardiae et Lipsiae 1994
- Psell., Poem. = Michaelis Pselli, Poemata, ed. L. G. Westerink, Stutgardiae et Lipsiae 1992
- Psell., Theol. = Michaelis Pselli, Theologica, ed. P. Gautier, vol. 1, Lipsiae 1989
- Psell., Tract. iur. = Michaelis Pselli, Tractatus iuristicus, ed. G. Weiß, Monachii 1973
- Ps.-Arcad., De accent. = Ps. Arcadii, De accentibus, ed. M. Schmidt, Ienae 1860
- Ps.-Arist., De mund. = Ps.-Aristotelis, De mundo
- Ps.-Dion. Areop., De coel. hier. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De coelesti hierarchia, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991

- Ps.-Dion. Areop., De div. nom. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De divinis nominibus, ed. B. Suchla (PTS 33), 1990
- Ps.-Dion. Areop., De eccl. hier. = Ps.-Dionysii Areopagitae, De ecclesiastica hierarchia, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991
- Ps.-Dion. Areop., Epist. = Ps.-Dionysii Areopagitae, ed. G. Heil – A.M. Ritter (PTS 36), 1991
- Ps.-Greg. Naz., Christ. pat. = Ps.-Gregorii Nazianzeni, Christus patiens, ed. A. Tuilier (Schr. 208), 1974
- Ps.-Ioh. Dam., Sacr. Parall. = Ps.-Iohannis Damasceni, Sacra Parallela, PG 95
- Ps.-Plat., Epin. = Ps.-Platonis, Epinomis
- Ps.-Plat., Epist. 13 = Ps.-Platonis, Epistula 13
- Ps.-Plut., De mus. = Ps.-Plutarchi, De musica
- Ps.-Theodos., De gramm. = Ps.-Theodosii, De grammatica, ed. K. Göttling, Lipsiae 1822
- Ps.-Theodos., Epitom. Herodian. = Ps.-Theodosii Grammatici, Epitome catholicae Herodiani, ed. K. Göttling, Lipsiae 1822
- PTS = Patristische Texte und Studien, Berolini 1964–
- SChr. = Sources Chrétiennes, Parisiis 1942–
- Sext. Emp., Adv. math. = Sexti Empirici, Adversus mathematicos, ed. H. Mutschmann – J. Mau, vol. 3, Lipsiae 1961
- Simplic., In Arist. libr. de anim. comm. = Simplicii, In Aristotelis librum de anima commentaria, ed. M. Hayduck (CAG 11), 1882
- Soph., El. = Sophoclis, Electra
- Sozom., Hist. eccl. = Sozomeni, Historia ecclesiastica, ed. J. Bidez – G.C. Hansen (GCS 50), 1960
- Strab., Geogr. = Strabonis, Geographica
- Synes. Cyren., Aeg. = Synesii Cyrenensis, Aegyptii, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2008
- Synes. Cyren., Calv. enc. = Synesii Cyrenensis, Calvitiae encomium, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2004
- Synes. Cyren., Catast. = Synesii Cyrenensis, Catastases, ed. N. Terzaghi, vol. 1, Romae 1944
- Synes. Cyren., De regno = Synesii Cyrenensis, De regno, ed. J. Lamoureux, Parisiis 2008
- Synes. Cyren., Dio = Synesii Cyrenensis, Dio, ed. P. Lamoureux, Parisiis 2004

- Synes. Cyren., Epist. = Synesii Cyrenensis, Epistolae, ed. A. Garzya, Romae 1979
- Synes. Cyren., Hymn. = Synesii Cyrenensis, Hymni, ed. C. Lacombrade, Parisiis 1978
- Suda = Suda Lexicon, ed. A. Adler, Suidae Lexikon. Pars I,3. Δ-Θ., Stutgardiae 1933
- Syrian., Sop. et Marcell., Schol. ad Herm. Stat = Syriani, Sopatri et Marcellini, Scholia ad Hermogenis librum De stationibus, ed. C. Walz, Rhetores Graeci, vol. 4, Stutgardiae 1833.
- Theodor. Cyrr., Hist. relig. = Theodoreti Cyrrensis, Historia religiosa, ed. A. Leroy-Molinghen, vol. 1-2 (SChr. 234.257) 1977, 1979
- Vett. Valent., Anth. = Vettii Valentis, Anthologiarum libri X, ed. W. Kroll, Berolini 1908
- Xen., Mem. = Xenophontis, Memorabilia

COMPENDIA ET SIGLA

<>	addenda
{ }	delenda
[]	supplenda in lacuna codicis

Cr	Criscuolo
Dr	Kurtz-Drexl
Ga	Gautier
Ka	Kambylis
Sa	Sathas
Si	Sideras
We	Weiss

a.corr	ante correctionem
add.	addidit
cod.	codex
cf.	confer
coni.	coniecit
corr.	correxuit
del.	delevit
e.g.	exempli gratia
mg.	in margine
p.corr.	post correctionem
s.l.	supra lineam
suppl.	supplevit
transp.	transposuit

Τοῦ αὐτοῦ ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαριώτατον
πατριάρχην κυρ Μιχαὴλ τὸν Κηρουλλάριον

f. 116

1. Οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οἶονται, καὶ τῶν γε
σπουδαιοτέρων ἔνιοι, ἐπιλιπεῖν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ ὥσπερ ἀπὸ
κλήρου καὶ τῆς ἀρετῆς τὴν ἰσχὺν καὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν,
μαρτυρίοις οἷς ὁρῶσιν, ἢ μᾶλλον οἷς ὑπολαμβάνουσι χρώμενοι.
5 Ἐγὼ δὲ τὴν μὲν ἀρετὴν μὴ καὶ αὖθις ταῖς τῶν ἐλομένων ψυχαῖς
ἐπανθεῖν οὐκ ἂν ποτε φαίην, περὶ δὲ τὸν λόγον τοὺς πολλοὺς
ἡμῶν ἐρραθυμικῆσαι συνομολογήσαιμι καὶ αὐτός, οὐ κλήρῳ
διδούς τὴν τῶν πραγμάτων ἐπίδοσιν ἢ ἐλάττωσιν, ἀλλὰ γνώμης
ἐθελουσίοις ὁρμαῖς καὶ τῇ περὶ τὰ κρείττω τε καὶ χεῖρω ῥοπῇ τῆς
10 ψυχῆς. Ὅσοι μὲν γὰρ οὐρανίων ἡμᾶς ἀναρτῶσι κινήσεων,
ἀφαιροῦνται τὸ χαρακτηριστικώτατον τῆς ἡμετέρας φύσεως, φημι
δὴ τὴν αὐτεξούσιον τῆς ψυχῆς περὶ τὰ πραττόμενα κίνησιν, καὶ
οὔτε στεφάνοις ἀναδοῦνται τοὺς ἀγωνιζομένους οὔτε τοῖς ἐναντίοις
καταδικάζουσι τοὺς κατολιγωροῦντας περὶ τὰ κρείττονα. Ὅσοι δὲ
15 κατὰ τὸ βούλημα τῶν ἡμετέρων λογίων ἐν ὁρμῇ τὴν ψυχὴν κρεῖτ-
τόνων καὶ χειρόνων τιθέασι καὶ περὶ ἑκάτερα ἐπίσης αὐτὴν
ταλαντεύουσιν, οὗτοι καὶ τὸν λόγον ἡμῖν ἀποσώζουσι καὶ τό γε
τοῦ αὐτεξουσίου δόγμα ἰσχυρὸν τιθέασι καὶ ἀναμφισβήτητον. Οὐ
τοίνυν ὁ προλαβὼν χρόνος τὰ μέτρα τοῦ καλοῦ ἐν ἑαυτῷ περιεῖλη-
20 φεν, ἀλλ' οὐδ' ὁ καθ' ἡμᾶς βίος ὥσπερ τι ὄριον τῶν χειρόνων
γεγένηται, ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν τοῖν βίοις, ἢ μᾶλλον ὁμοίως ἐν ἅπαντι
μέρει χρόνου, τῶν ψυχῶν τὰ τῆς ἀρετῆς ἐχουσῶν σπέρματα, αἱ
περὶ τοὺς τόκους ἐπιμέλειαι τε καὶ ῥαθυμίαι τὰς διαφορὰς αὐτῶν
ἀποτελοῦσι γονάς. Ἀλλὰ πάλαι μὲν ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἰσχύων,
25 μείζονα τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀρετὴν ἐποιεῖτο τὴν εὐφημίαν, νῦν
δὲ ἢ τοῦ καλοῦ τὸν λόγον νικῶντος ἢ τούτου πρὸς ἐγκωμίων
μέτρον ἐξασθενήσαντος, συγκινδυνεύει τῇ τοῦ λέγοντος γλῶττι ἢ
τῆς ἀρετῆς δύναμις. Ἄντεστράφθαι γοῦν μοι δοκεῖ τοῖς τε πρὸ

1,2-3 ἀποκλήρου P 14-15 17 οὗτοι - ἀποσώζουσι mg. P 19 καλοῦ s.l. P

1,14-17 cf. Psell. Theol. 91,38 (p. 357) 22 cf. Ioh. Chrys., Ad populum
Antiochenum 5,6, PG 49, 78, 59

ἡμῶν καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἢ τοῦ καλοῦ πράξεις πρὸς τὴν τοῦ λόγου
 ἰσχύν. Ἄνω μὲν γὰρ ὁ λόγος ἐνίκα τὰ πράγματα καὶ παρ' ἐκείνον 30
 ταῦτα βελτίω ἐκρίνετο, νῦν δὲ ὑπερτείνει τὸν λόγον τὸ τῆς ἀρετῆς
 μέγεθος καὶ παρὰ τοῦτον τὸ ὑπερπίπτον ταπεινούσθαι δοκεῖ,
 ὥστε με δεδιέναι ἐντεῦθεν καὶ μὴ παντάπασι τὴν παρούσαν
 εὐφημίαν θαρρεῖν, μὴ τάναντία μοι ὦν βούλομαι γένηται καὶ τῆς
 f. 116^v τε τῶν ἀχρωμένων ὑμῶν | περὶ τὸν ἐγκωμιαζόμενον ὑπολήψεως 35
 τῆς τε ἀληθείας τῶν περὶ ἐκείνον θαυμάτων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν
 κάλλιον), ἐλάττων ὁ λόγος ἐλθὼν, ἐκείνῳ μὲν τοῖς ἐπιγιγνομένοις
 ἐλαττώσῃ τὴν ἀρετὴν, ὑμῖν δὲ τοῖς ἀκριβῶς εἰδόσι τὸν ἄνδρα τὴν
 ἐναντίαν ἢ προσήκεν ἀπενέγκηται δόξαν. Συμβέβηκε δέ μοι καὶ
 μεῖζον ἐν εὐτυχήμασι τὸ ἀτύχημα· τὸ γὰρ ὑπερκεῖσθαι τὸν 40
 εὐφημούμενον καὶ τῶν ἐπισημοτέρων εἰς ἀρετὴν ἐκείνῳ μὲν
 αὐτόθεν ἐπίδηλον ἔχει τὴν λαμπρότητα, τῷ δέ γε λόγῳ, ἐν
 πολλοῖς παρέχον ἐπεντυφᾶν, καὶ τὸ μηδαμῇ ἐφικνεῖσθαι τοῦ
 ὕψους δίδωσι. Γέγονεν οὖν αὐτῷ τὸ ὑπερβάλλον πρὸς τὸ οἰκεῖον
 μέτρον ἀντίρροπον καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ πράγματος ἀχλὺς τούτῳ 45
 καθέστηκε πρὸς ἀντίβλεψιν. Ἐπεὶ δὲ οὐ διὰ ταῦτα δίκαιον τὸν
 ἄνδρα ἐκείνον τῆς ἐπὶ τῷ λόγῳ μνήμης εἰς τὸ ἐπιὸν ἐστερῆσθαι
 τοῦ χρόνου καὶ γενέσθαι αὐτῷ τὴν ἀπρόσιτον τοῖς πολλοῖς
 μαρμαρυγὴν ἀμαυρώσεως ἀφορμὴν, ἀρκτέον ἡμῖν τῶν περὶ αὐτὸν
 ἐγκωμίων, τοσοῦτον προειρηκόσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ ἴσον ὁ λόγος 50
 ἐκείνῳ διαμιλλᾶται, ἀλλ' ὥστε μετρίως περὶ τῶν ἐκείνου θαυμα-
 σίων εἰπεῖν καὶ δεῖξαι πᾶσιν ὥς, εἰ καὶ μὴ πάνυ πολλὰ ὑπέλι-
 πται ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς βίῳ τῆς ἀρετῆς παραδείγματα, ἀλλ' εἰς
 ἄνθρωπον τῷ τε ἄνω βίῳ ἀποχρώντως ἀντήρκεσε κἂν τῷ παρόντι εἰς
 θαῦμα γεγένηται· οἶμαι δὲ καὶ τῷ μέλλοντι τοῖς ἀρετὴν ἐργασο- 55
 μένοις εἰς πρωτότυπον τοῦτον καὶ ἔμψυχον γραφὴν στήσεσθαι.

2. Τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ θείῳ πατρὶ δοκεῖ πως τὰ συνεληλυ-
 θότα παρὰ τε τοῦ ἄνω γένους καὶ τῶν δυοῖν ἀφ' ὧν προσεχῶς
 προεληλύθει πηγῶν παρὰ τε τῆς ἐνεγκούσης πατρίδος παρὰ τε
 τῆς περὶ αὐτὸν φύσεως προαιρέσεώς τε καὶ βίου καὶ γνώμης
 παιδείας τε καὶ ψυχῆς μεγαλοφυοῦς παρὰ τε τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὁ 5
 λόγος ἐρεῖ προϊών, ἐκ θειοτέρας εἶναι καινοτομίας καὶ κρείττονος

31 καὶ post δὲ add. Sa 38 ἐλαττώσει PSa : correxi 46 διαταῦτα P
 48 χρόνου : λόγου Sa 52–53 an ὑπολέλειπται scribendum?

- περί ἓνα τῶν πάντων προνοίας ἢ θαύματος. Ἀλλὰ τῆς μὲν ἀφ' ὧν προῆλθε πόλεως οὐ πάνυ τοῦτον ἐντεῦθεν εὐδαιμονίσαιμι, καίτοι γε τοῖς ἄλλοις εἰς ἀποχρῶσαν εὐφημίαν ἀρκοῦν (τὸ γὰρ μετὰ
 10 πολλῶν ἄλλων τῆς κρείττονος τοῦτον εὐμοιρῆσαι πατρίδος οὐκ ἴσον ἔμοι καταφαίνεται τοῖς ἄλλοις περί αὐτὸν ἐγκωμίους, ὧν πολλῶν ὄντων, οὐδεὶς ἔστιν οὕτως εὐμοιρῆσας ἀπάντων), ἀπὸ δὲ τῶν ἄλλων ἐκείνῳ τὴν ἀποχρῶσαν ἔμοι εὐφημίαν μνηστεύσομαι. Οἱ γὰρ πόρρω τοῦ γένους, αὐτῷ δὲ πρωταίτιοι, τοῖς ἐξ ἐτέρας
 15 γενεαλογούμενοις σειρᾶς ἀπαράμιλλοι καθεστηκότες εἰς ἀρετὴν, τοὺς ἐξ αὐτῶν ἐπιγεννωμένους οὐκ εἶχον νικᾶν, ἀλλὰ τάναντία ἔπασχον τοῖς ἀπὸ τῶν πηγῶν ρεύμασιν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ εὐθὺς προῖον ὑπερβάλλει τοῦ προχεθέντος πολλῶ, καὶ ὅσῳ τὸ ρεῦμα πρόεισι, λεπτότερον τοῦ ἐπιρρέοντος γίνεται, ἐνταῦθα δὲ ὡς
 20 ἀναστρεφόντων τῶν ὀχετῶν εἰς πηγὴν, μείζους οἱ ἐφεξῆς καὶ τὴν ἀρετὴν τελεώτεροι τῶν τεκόντων ἐγίνοντο. Ἔδει γὰρ τῶν ποταμῶν ὡς εἰπεῖν ἀποθαλαττωθῆναι μελλόντων, τὰ ἐγγυτέρω τῆς ἀναστοιχειώσεως ρεύματα πλείονά τε ὁμοῦ καὶ λαμπρότερα γίνεσθαι. Ἀμέλει τοι οἱ τὸν ἄνδρα τοῦτον τεκόντες τοὺς μὲν
 25 ἄλλους ἀπλῶς οὕτωςι λέγειν νικῶντες, ἑαυτοὺς δὲ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὕφ' ἑαυτῶν νικῶμενοι καὶ οὐδενὶ τῶν πάντων τοῦ πρωτείου παραχωροῦντες, τῷ παιδὶ μόνῳ τῶν πρωτείων ἀπάντων ἐξέστησαν, καὶ διὰ τὸ τοῦ χρόνου πρεσβεῖον ἐν παραδείγματος αὐτῷ ἐστηκότες μερίδι, διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς πρωτεῖον ὡς πρὸς
 30 παραδείγμα τοῦτον ἀπεικονίσθησαν, καὶ μέχρι τινὸς τοῦτον καταχρωννύντες τοῖς τῶν ἀρετῶν ἄνθεσιν, ἀθρόον ἐκείθεν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἑαυτοὺς τῶν ἐνθέων ἀπέξεσαν πράξεων.

3. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον, ἢ δὲ γε ἀμφοῖν ἰσότης θαυμασία καὶ πάντως οὐκ ἀθεεῖ. Οὔτε γὰρ τοῖς ἀπὸ τοῦ γένους εἶχον πρὸς ἀλλήλους τὸ ὑπερβάλλον οὔτε τοῖς ἀπὸ τῆς γνώμης ἀντέπιπτον, ἀλλ' οὐδ' ἄτερος θατέρου προέθει, ἀλλά, τό γε παραδοξότερον,
 5 ἀντιτρέχοντες ἀλλήλοις περί τὴν τοῦ καλοῦ ἐργασίαν, τρόπον τινὰ καὶ συνέτρεχον, ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ ἀμελούμενον ἴσον καὶ τὸ σπουδαζόμενον ὅμοιον. Αἶ τε γὰρ τῶν σωμάτων εἰκόνες ἀντιμετρούμεναι πρὸς ἀλλήλας αἶ τε τῶν ψυχῶν ἀρχετυπαίαι οὐδ' ὅτιοῦν παραλλάττουςαι. Λέγω δὲ ταῦτα οὐ κομψεύων τὸν λόγον, ἀλλ'

εἰδόσιν ὑμῖν ἄμφω ἐπιδιηγούμενος τὰς ἰσότητας. Τίς γὰρ τῶν 10
 πάντων οὐκ οἶδε τὸν τούτου πατέρα, τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀρετῆς,
 ὅπως τε θειοτέρου βίου ἐπιμελόμενος καὶ πολιτικῶν ἅμα πράξεων
 προϋστάμενος βήματός τε βασιλείου κριθεὶς ἄξιος καὶ τὴν γε
 φυλακὴν πεπιστευμένος τῶν θησαυρῶν, οὐ παρὰ θάτερον ἤσχυνε
 θάτερον, ἀλλὰ κάλλιον ἐκάτερον παρ' ἐκατέρου ἐποίει, τὴν μὲν 15
 ἀρετὴν ἐπαυξάνων οὐκ ἀπὸ τῶν ἰδίων μόνον πηγῶν, ἀλλὰ μὴν
 καὶ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων, τὰς δέ γε πολιτικὰς πράξεις ἐκείθεν
 ἀπευθύνων καὶ ὑπὸ στάθμην τιθεὶς ἀκριβῇ τῷ τε κρατοῦντι τὴν
 περὶ ἑαυτὸν μὴ ψευδόμενος πίστιν (πολλοῦ γε καὶ δεῖ), ἀλλὰ τι-
 μήσας ἐκείνον τῆς κρίσεως ἢ ἑαυτὸν εὐδόκιμον πεποιημένος τῆς 20
 προαιρέσεως; Τὸ δέ γε τούτων θαυμασιώτερον ὅτι πηγὴ καθάπερ
 διειδεδεστέρα καὶ πότιμος, ἄλμυροῖς καταμιχθεῖσα ρεύμασιν, οὐκ
 ἐκείθεν τινος πικρίας ἐσπάσατο, ἀλλ' ἐκείνα μᾶλλον εἰς
 γλυκύτητα μετεποίησε. Τὸ γὰρ ἀγοραῖον καὶ βωμολόχον καὶ τῆς
 γνώμης πόρρω ποιησάμενος καὶ τῆς γλώττης, ἀντὶ τῆς εὐτραπε- 25
 λίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἡδύτητος τὴν ἔννομον καὶ ἀκριβῇ τῶν τε
 λόγων καὶ τῶν ἡθῶν χάριν ἐτήρησε. Καὶ ἰδὼν μὲν ἂν τις αὐτὴν
 τὴν πρώτην, οὐκ ἂν ᾤηθη μετρίων λόγων ἀκούσεσθαι, ἀκούσας δὲ
 τῆς πλάνης ἑαυτὸν κατεμέμφετο. Ἐχόσμει δὲ αὐτὸν πρὸ πάντων 30
 καὶ τὸ περισκευῆν | μένον τῆς γνώμης καὶ ἡ εὐλόγος σιωπὴ καὶ τὸ
 μὴ ταχὺ θαρρεῖν, οἷς ἅπαξ εἴη ὠμιληκῶς. Φασὶ γοῦν οἱ τούτῳ
 πολλάκις συγγεγονότες ὅτι καὶ θεωρίων κρειττόνων τετύχηκε, καὶ
 νεῶ πύλαις κεκλεισμέναις ἐπιτυχῶν, διέστειλεν ἀθρόως καὶ παρα-
 δόξως καὶ τὴν εἰς τὰ ἄγια τεθάρρηκεν εἴσοδον.

4. Τούτοις οὖν τῶν πάντων κρατῶν, δυοῖν μόνοι τῶν
 πρωτείων ἐστέρηται. Τῇ μὲν γὰρ γυναικὶ ἐξίσωτο (οὐ γὰρ ἔχω τι
 πλεον ἐρεῖν), τοῦ δὲ παιδὸς ἡττητο καὶ ὁ λόγος ἔχει παρὰ τῆς
 ἐπιστήμης τὸ βέβαιον. Ἐξ ἰσότητος γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἐκείνης
 λόγοις αἱ ἀνισότητες. Ὡσπερ δὲ τῷ πατρὶ εἰς ἀρετῶν ἐργασίαν 5
 καὶ πολιτείαν ὁ βίος διαιρεθεὶς ἀνθάμιλλος καὶ ἴσος ἀμφοῖν ἔδοξεν,
 οὕτω δὴ καὶ τῇ μητρὶ τὰ τε τῆς οἰκουρίας τὰ τε τῆς περὶ τὰ κρείτ-

3,24 βωμολόγον Sa 31 γοῦν : γὰρ Sa 33 ἀθρόον Sa

3,10–11 Greg. Naz., Or. 43, 10, 1–2 (p. 134) 21–22 ad Arethusam fontem refert, cf. Greg. Naz., De vita sua 217–218; Id., Or. 43, 21, 29 (170)

10 τονα ῥοπῆς τε καὶ νεύσεως ἀντιπεπονθότως τε ἀλλήλοις ἔχει καὶ
 ἰσοτίμως. Ἡ δὲ καὶ πρὸς τὴν φύσιν ἀντέκειτο καὶ τὰ μὲν ἐνίκα, τὰ
 δὲ ἐνικᾶτο. Κάλλους γὰρ κατολιγωροῦσα σώματος καὶ τὸ περὶ
 αὐτὴν ἄνθος μῆτε περισκάπτουσα μῆτε μὴν ἄλλως ἀρδεύουσα, τὰ
 μὲν ἐκράτει τὴν ἄνθον ἐκκόπτουσα, τὰ δὲ ἡττάτο, παντάπασιν τοῦ
 φυτοῦ τὸ κάλλος ἀλλοιῶσαι μὴ δυναμένη. Ἐπὶ γὰρ τῷ Θεῷ ζῶσα
 15 καὶ τῷ ἀνδρί, ὃ μᾶλλον ἐκείνοις ἐράσμιον ἦδει, τούτου δὴ καὶ
 μάλιστα ἐπεμέλετο, ὃ δὲ κατωλιγώρητο, τοῦτο καὶ ἀπεστρέφετο.
 Οὐ γὰρ ὁ μὲν Θεὸς τοῦ κεκρυμμένου κάλλους ἦρα, ὁ δὲ γε ἀνὴρ
 τοῦ φαινομένου ἐπιθυμητῆς ἐτύγχανεν ὢν, ἀλλὰ καὶ οὗτος τὸ
 εἶδος ἐτίμα τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ὁμόζυγον ἐντεῦθεν μᾶλλον
 ἐσέβετο καὶ ἡσπάζετο.

5 5. Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος ἐς τὸ τῆς ὑποθέσεως ἄνω ἀναδραμῶν,
 ἐπιλελῆσθαι τοῦ προκειμένου δοκεῖ. Ὡς οὖν ἀρκοῦντως ἐκείσε
 ἐμφιλοχωρήσαντά τε καὶ πλατυνόμενον, ἐφ' ὃ δραμεῖν βούλεται
 μεταγάγωμεν. Οὕτω τοιγαροῦν τῷ θεῷ πατρὶ τῶν τοκέων
 10 καθεστηκότων αὐτῷ, μεθ' ἐτέρους ὁμογενεῖς τῷ βίῳ παρεισενήνε-
 κται, ὑψηλῶν ὑψηλότερος καὶ τὴν ἀρετὴν θαυμασίων θεοειδέστε-
 ρος. Οὐ γὰρ ἀπωλιγώρησε τοῖς τεκοῦσιν ἢ φύσιν εἰς τὴν τελευ-
 ταίαν προϊοῦσα γονήν, μᾶλλον μὲν οὖν ὅπερ αὐτοὶ πεπόνθασιν,
 πεποιήκασιν, καὶ προσωτέρω τοῖς τόκοις χωροῦντες, εἰς τὸν
 15 κρείττω κατέληξαν. Ὡς δ' ἐγὼ ἐνίων τὰ ἐκείνων ἀκριβοσάντων
 ἤκουσα, ὅτι καὶ ὁμφαὶ κρείττους προεμήνυσαν ἐκείνοις καὶ τὴν
 σύλληψιν τοῦ παιδὸς καὶ τὸν τοκετὸν καὶ τὰ κρείττω παρὰ τοῦ
 κρείττονος τούτῳ ἐπεμαρτύρησαν, ἐπεσφράγιζε δὲ τὰς ὑψηλὰς
 μαρτυρίας προβαίνων ὁ παῖς ἐναπαστράπτων τοῖς κάλλεσι, οὐ
 20 τοῖς ψυχικοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ σώματος. Οἶδα μὲν
 οὖν πολλοὺς τῶν εἰς ἄκρον φιλοσοφῆσαντων μὴ διδόντας τὸν
 λόγον τῷ κάλλει τοῦ σώματος, μὴδ' ἐντεῦθεν τὸν τετυχηκότα
 ἐγκωμιάζειν προηρημένους, ἀλλ' ἀπὸ γε τῶν κρείττωνων καὶ
 σεμνοτέρων, νοῦ βεβηκότος, λογισμοῦ καθεστηκότος, ψυχῆς
 20 γενναίας, ἀγχινοίας καὶ σταθιρότητος καὶ ὅσοις ὁ ἔσω κεκόσμη-
 ται ἀνθρωπος. Ἐγὼ δὲ οὕτω πως τίθεμαι περὶ τοῦτο καὶ δόγμα

4,18 ὁμόζυγον Sa 5,9 τὸν P : τὴν Sa 11 an ὅτι delendum?

4,10–11 cf. Psell., Enc. in matr. 92-93 (p. 88)

εἶναι τὸν λόγον νομοθετῶ, δυοῖν μὲν, ψυχῆς φημι καὶ σώματος, περὶ κάλλους ἀντεριζόντων πρὸς ἄλληλα, καὶ τῆς μὲν τὴν οἰκείαν ἀρετὴν προβαλλούσης, τοῦ δὲ τὸ ἑαυτοῦ κάλλος ἐπιδεικνύοντος, καὶ μὴ ἐν ἴσῳ τὰ ἀντιτιθέμενα ᾗ, ἀλλὰ τὸ σωματικὸν εἶδος παρὰ 25 πολὺ τοῦ ψυχικοῦ τῷ οἰκείῳ λόγῳ λαμπρότερον, νικᾶν τὴν ψυχὴν καὶ τῷ βραχεῖ κάλλει πρὸς τὸ τοῦ σώματος μέγεθος καὶ κάλλος ἐρίζουσιν, δύο δὲ τινων πρὸς ἀλλήλους ἀντισυγκρινομένων, καὶ τοῦ μὲν ταῖς ψυχικαῖς χάρισιν ἀπαστράπτοντος, εἰδεχθῶς δὲ τὴν 30 ἔξω πεφυκὸς μορφὴν, τοῦ δὲ ἀνθαμίλλου μὲν ἐκείνῳ τὰ εἰς ψυχὴν, ἐπανθούντος δὲ καὶ σωματικοῖς ὠραΐσμασι, τὴν νικῶσαν τοῦτῃ ἐπιβραβεύσαιμι. Εἰ γὰρ καὶ περιττὸν πως δοκεῖ τὸ σωματικὸν κάλλος πρὸς τὴν ἀρίστην τῆς ψυχῆς ιδέαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν διηρημένων ταῦτα κρίνεται φύσει, τό γέ τοι κράμα, εἰ ἐξ ἁμφοῖν καταλλήλως ὥσπερ λύρα συνήρμωσται, κρεῖττον τοῦ ἐκ θατέρου 35 ὡς προσήκε συνεστηκότος. Οὐκ οὖν ἀτιμαστέον ἡμῖν εἰς ἐγκωμίου λόγον, εἰ καλὸς καὶ τὴν ἔξω περιβολὴν ὁ ἐγκωμιαζόμενος εἴη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ μέρος προσυφαντέον τῷ λόγῳ καὶ τόσῳ μάλλον, ὅσῳ καὶ ἡ ἐνδυθεῖσα τοῦτο ψυχὴ πρὸς τὴν ἐκείνου ιδέαν ἀντήρκεσεν. Εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς ὕλη τις ἦν ἀνείδεος τὰ ἡμέτερα 40 σώματα, ἐχρὴν δι' αὐτὸ τοῦτο ἀποδιοπομπεῖσθαι τοῦ λόγου τὸ ἄμορφον αἰσχος καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τελευταῖον καὶ ὑλικιώτατον. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐξ ἐνύλων εἰδῶν συμπεπῆγαμεν, οὐκ ἀτιμαστέον μάλλον ἡμῖν διὰ τὴν ὕλην τὰ σώματα, ἢ τιμητέον διὰ τὸ εἶδος, ὃ δὴ ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ νοεροῦ προεληλυθός, ἐς τὰ σώματα λήξαν 45 ἀχώριστον ἔμεινε. Κεῖσθω γοῦν ἡμῖν καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς εἶδος εἰς εὐφημίας μέρος ἀρκοῦν.

6. Οὕτω γοῦν αὐτὸν ἡ φύσις ἐκάλλυνεν ἀποξέσασα, ὡς τοῦτον μόνον οὕτως ἐργασασμένη, ἔπειτα πρὸς δευτέραν τοιαύτην σωματοποιῖαν ἀποκαμείν. Οὐκ οὖν ἐξ οὗ τοῦτον πεποίηκεν, ἄλλον οὕτως ἐμόρφωσεν, οἶμαι δὲ μὴδὲ προτοῦ πᾶσαν ιδέαν καλοῦ συνεισενεγκεῖν ἑτέρῳ. Ἔστω δὲ ἡμῖν ταῦτα πρὸ τῶν ψυχικῶν 5 χαρίτων ὥσπερ ἑωσφόρος ἡλίου προανατέλλων. Ὁ γοῦν εὐθύς ὥπτο γεννωμένῳ, τοῦτο θαυμάζῳ τῷ λόγῳ πρῶτον ἀπολαβὼν καθάπερ πρὸ τῆς ὁπώρας τὴν ἄνθη, ἴν', ἐπειδὴν ἐπανατείλῃ τῷ λόγῳ ἢ τῆς ψυχῆς ὥρα, ἀφείς τὸ πρῶτως φανθέν, ἐπὶ τὸ αὖθις

- 10 ἐκραγὲν φῶς μετενέγκω τοὺς ὀφθαλμούς. Εἶχε μὲν οὕτω κάλλους
ὥς τῶν πάντων οὐδεὶς καὶ τὴν γε πρώτην | εὐθὺς ἔδοξεν f. 117^v
ἀπαράμιλλος. Εἶτα δὴ προῖων, ὥς καὶ τὴν σύνεσιν τῆς ψυχῆς
κατὰ βραχὺ παρεδείκνυσεν, ἐπ' ἄλλο τι μετέστρεφε τοὺς θαυμάζο-
ντας. Ὁφθαλμοῖς γοῦν ἢ ἀκοῇ καὶ νοῦ προσοχῇ τὰ ἐκείνου
15 ἐκρίνετο· καὶ εἰ μὲν τινες παρὰ μέρος ταῦτα ἢ τεθέανται ἢ
ἀκούσειαν ἢ τὸν νοῦν αὐτῷ ἐπερείσειαν, ξύμπαντες νικῶντες
ἀπήεσαν, εἰ δ' ὁ αὐτὸς πάντων μετεσχέκει, προῆει νικῶμενος
ἄχρι τῆς τοῦ ὀρωμένου συνέσεως. Ἰδὼν μὲν γὰρ εὐθὺς κατεπλήτ-
τετο, εἶτα προῖων καὶ ἀκούσας, ἀφείς τὸ εἶδος τὴν γλῶτταν
20 ἐθαύμαζε, προσωτέρω δὲ χωρὼν καὶ τὸν ἐκείνου ἀνασχεπτόμενος
νοῦν, ἄμφω καταλιπὼν ἐστεφάνου τὸ τελευταῖον καὶ ἀπὸ τῆς
συνθέσεως μᾶλλον αὐτὸν ἀνηγόρευε.

7. Τὰ μὲν οὖν τῆς τύχης ἐπὶ τὰς τῶν ἀνακτόρων τοῦτον εἶλκεν
αὐλὰς ἐκ πρώτης ἡλικίας εὐθύς, τὰ δὲ τῆς γνώμης ἐπὶ τοὺς
λόγους ἐπέστρεφε. Καὶ τοῖς γε πρώτοις ἀρχοῦντως στοιχειωθείς,
ἐπειδὴ καὶ ῥητορικοῖς λόγοις ὠμίλησεν, οὐ τὸ φαινόμενον αὐτῶν
5 κάλλος καὶ πρὸς πειθῷ ἀρχοῦν ἡγαπήκει, ἀλλὰ τὸ ἀληθές καὶ
στερρόν, ὃ δὴ καὶ φιλοσοφία ἐαυτῇ ὑποποιεῖται καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν
οὐκ ἀπαξιοῖ κύκλου, καὶ τῷ μὲν πατρὶ ὥς παραδείγματι πρὸς
τοῦτο ἐξεπαιδεύετο, τῷ δὲ γε ἀδελφῷ ὥς πρὸς τὸ ἴσον διαμιλ-
λόμενος ἦν· περὶ οὗ τι βραχὺ ὁ λόγος εἶναι βούλεται. Τῶν μὲν οὖν
10 ἐλληνικῶν φιλοσόφων οἱ δόξαντές τι τῶν ἄλλων πλέον ἰδεῖν
πίθους τινὰς ἀντιθέτους αἰτιῶνται τῆς διαφοροῦ τῶν αὐτῶν τοκέων
γενέσεως καὶ τῶν γε μέσως ἀρετῆς καὶ κακίας ἐσχηκότων μῖξιν τινα
κατηγοροῦσι τῶν ἐν τοῖς πίθουσι κειμένων. Ἡμῖν δ' ἐνταῦθα ἢ τοῦ
Θεοῦ δημιουργία καὶ πρόνοια τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίσης σχεδὸν εἰπεῖν
15 ἤρκεσε. Γεγόνασι γοῦν ἄμφω καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς
ὁμοιοι· τὸ δὲ γε παραλλάττον αὐτοῖς τοσοῦτον. Ὁ μὲν γὰρ
θατέρου κατὰ τὸ πρεσβεῖον κρατῶν τῆς γενέσεως, τοῦ μέτρου τῆς
ἀρετῆς ἡττητο, ὃ δὲ, ἐντεῦθεν νικῶν, οὐκ εἶχε καὶ τῷ προλαβόντι
μέρει κρατεῖν τῆς ζωῆς. Ὅθεν ὁ μὲν προανατείλας ἐκείνου, κατὰ
20 γε τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ἀδελφοῦ προϊστάμενος, ὑφείτο τῆς περὶ τὰ

6,13 μετέστρεφε P : μετέγραφε Sa

7,9–13 Synes. Cyren., Aegypt. II, 6, 2 (p. 155); cf. etiam Hom. Il. 24, 527–528